

Voi taivas - puhetta nuoresta -podcast, osa Seksuaalisuus

NH=Nonna Huotarinen

KK=Kim Kronström

NH - Hei ja tervetuloa kuuntelemaan Puhetta nuoresta -podcastia, jossa keskustellaan alan asiantuntijoiden kanssa nuorten mielenterveyden kysymyksistä, ja siitä miten omaa nuorta voisi auttaa. Minun nimeni on **Nonna Huotarinen**. Tänään meillä on vieraana nuorisopsykiatrian dosentti **Kim Kronström**. Lämpimästi tervetuloa!

KK - Kiitos!

NH - Kutsuimme sinut keskustelemaan seksuaalisen identiteetin kehittymisestä. Seksuaalisuuteen sisältyy paljon tavaraa, ja meillä on tänään tarkoituksena jutella seksuaali-identiteetistä, seksuaalisesta suuntautumisesta ja seksuaalisesta käyttäytymisestä nuorena. Katsotaan mitä kaikkea ehditään. Haluaisitko kuitenkin aluksi kertoa vähän työtaustastasi, siitä puolesta, jossa olet nimenomaan kohdannut nuoria psykiatrina tai psykoterapeuttina?

KK - Joo, tosiaan minä olen Kim Kronström, lääkäriksi valmistunut 25 vuotta sitten, ja toiminut siitä lähtien psykiatrialla ja nuorisopsykiatrialla erityisesti pääasiallisesti töissä. Pitkään olin tuolla Tyksissä ja nuorisopsykiatrian vastuualueella, ja jäin sieltä sitten ylilääkäriin ja vastuullisen johtajan tehtävistä pois pari vuotta sitten ja olen sen jälkeen jatkanut. Teen tällä hetkellä tuolla Pohjanmaan nuorisopsykiatrian yhdellä osastolla yhdellä poliklinikalla töitä ja sitten minä pidän yksityisvastaanottoa psykoterapeuttina. Olen tehnyt aika paljon tutkimusta kanssa, ja sain dosentuurin tuossa ja jonkun verran juuri näihin teemoihinkin liittyen.

NH - Haluaisitko kertoa jotain tutkimuksestasi? Sen nimeä tai...?

KK - Siitä osa on julkaistu, ja on katsottu just Taysissa, missä on just näitä transnuoria ja verrattu heidän psyykkistä vointiaan näihin muihin Taysin nuorisopsykiatrialle tuleviin nuoriin ja mitä eroja on. Tiedetään, että monella, jolla on joko transidentiteetti tai kokevat itsensä ylipäättään erilaiseksi kuin muut nuoret, ja heillä on enemmän psyykkistä oirehdintaa, ehkä masennusta, ahdistusta. On tosi mielenkiintoineen aihe, siitä on paljon keskustelua, johtuuko se juuri tästä erilaisuudesta vai miten ympäristö suhtautuu siihen. Ja aika paljon näyttää siltä, että ympäristön suhtautuminen ratkaisee sen.

NH - Kuormittaa hemmetisti?

KK - Joo, puhutaan tällaisesta vähemmistöstressistä.

NH - Palataan tuohon vielä sitten myöhemminkin. Sinulla on jo pitkään kokemusta, olisinkin kysynyt vielä seuraavaksi sinun omasta kokemuksestasi kuinka paljon seksuaalisuus on mukana, kun nuoria psykiatrialla hoidetaan tai tema-alueena? Mainitsit nyt ainakin sukupuoli-identiteetin kysymyksissä tai...?

KK - Kyllä molemmat ajatellaan varmaan näissä, ajatellaan erityisesti näissä psykodynaamisissa teorioissa on sitä. Oli joskus ajatuskin siitä, että monet häiriöt liittyvät seksuaaliseen kehitykseen tai seksuaalisuus olisi ylipäättään sellainen iso voima, joka muokkaa meitä. Sitten on varmaan käynyt jotenkin niin, että ajatukset ovat muuttuneet tai on päädytty ehkä tällaiseen lääketieteelliseen malliin mukaan, missä pyritään ongelmia ratkaisemaan erikoissairaanhoidossa tai muualla nopeammin tai ratkaisukeskeisemmin tällaisella kognitiivisella painotuksella. On myöskin vähän kyseenalaistettu näitä vanhempia teorioita esimerkiksi siitä mikä sen [seksuaalisuuden] merkitys lapsuudessa on. Seksuaalisuus on muutenkin terminä, että mitä sillä lopulta tarkoitetaan, minä itse olen jotenkin itse vähän vierastanut sitä, että miksi lapsen seksuaalisuus olisi sama kuin nuoren tai aikuisen. Jos puhutaan esimerkiksi suhteesta vanhempiin tai

ylipäättään pienen lapsen kokemusmaailmasta, että mitä hän hakee tai tarvitsee, niin se seksuaalisuus-termi on siinä monelle vieras, vaikka jotkut ajattelevat, että se on samaa, jatkuvaa.

NH - No, hypätään sitten nuoren ihmisen seksuaalikehitykseen tai vaiheeseen, niin voiko vanhempana tehdä virheitä, jos kysyy omalta nuorelta tämän seksuaalisuudesta esimerkiksi suuntautumisesta? Saako vanhempi, äiti tai isä, kysyä vaikka seurustelukumppanin sukupuolta?

KK - Minä ajattelen, että totta kai saa kysyä mitä haluaa kysyä, mutta ehkä ne ovat sellaisia alueita, missä ne identiteettikysymykset ovat aika lähellä sitä kokemusta itsestä ja on myös haavoittuvainen. Ajattelen, että ulkonäköön, kehoon tai painoon tai seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset ovat sellaisia, joissa olisin aika varovainen ja välttäisin arvostelemista tai antamasta sellaista viestiä, että joku kelpaa, joku ei kelpaa. Vanhemman näkökulmasta ne saattavat olla sellaisia neutraalejakin kysymyksiä joskus, mutta nuorelle ne voivat olla tosi arkoja. Jos kysyy sillä lailla, että oikeasti arvostaa sitä toisen näkökulmaa ja sitä, että se voi olla myös aika erilainen kuin tämän aikuisen tai mitä hän on joskus nuoruudessaan kokenut, niin silloin ollaan ehkä turvallisilla vesillä. Tai jos kysyy sellaista, mitä nuori ei ehkä tiedä tai voi ajatella, että identiteetissä on tällaista etsimistä ja epäselvää, mutta se voi muuttua, niin silloin täytyy ottaa vastaan myös se, että nuori ei halua puhua siitä tai hän ei tiedä vastauksia.

NH - Joo. Että se ei välttämättä kerro sen vanhemman jostain seksuaalikielteisyydestä tai se aihe olisi jotenkin tabu vaikei vanhempi nyt hyöy sen nuoren päälle tämän teeman kanssa tai...?

KK - Niin, minä ajattelen, että aika monessa paikassa lukee, että hyvä vanhempi keskustelee kaikista asioista, ohjaa netin käytössä ja on kaikesta kiinnostunut. Minä ajattelen, että se on aika paljon vaadittu ja jollain tasolla ajattelen myös, että vanhempien seksuaalisuus ei lähtökohtaisesti kuulu nuorelle eikä nuoren seksuaalisuus kuulu sille vanhemmalle. Totta kai, turvallisuus on yksi kysymys, jos on pelko, että nuorta hyväksikäytetään tai häntä traumatisoidaan, niin muuten valta osa suomalaisista perheistä, vanhemmista, uskoisin, että kokevat tämä aiheen hankalana. Ja minä ajattelen, että se olisi jotenkin vanhanaikaisuutta tai rajoittuneisuutta, vaan sillä on ihan hyvät perusteet. Fyysinen läheisyys, seksuaalisuus, kaikki ne ovat intiimejä asioita murrosiän aikana ja niistä halutaan ottaa etäisyyttä, ja se on ihan tervettä.

NH - Aivan, että ihmisellä saa olla ja pitääkin olla oma yksityisyytensä, ja saa itse asetella rajoja?

KK - Kyllä. Ja jo ne mielikuvat, että tällaiset herättävät, minä ajattelen, että vanhempien ei kuulu tai en pitäisi kauhean suotavana kertoa niistä seksuaalokokemuksista nuorille ja sitten toisinpäin, että välttämättä ne asiat eivät välttämättä kuulu hyvään vanhemmuuteen edes. Se ei ole mikään välttämätön vaade, että näistä keskustellaan. En sano, että jos se luontevasti sujuu ja perheessä on hyvä keskustelukulttuuri, niin nämä asiat olisivat jotenkin kiellettyjä.

NH - No, seuraavaksi olisin kysynyt tällaista, että kun seksuaalista suuntautumista tai muotoja elää seksuaalisuutta on niin monenlaista, ja vaikka joku panseksuaalisuus on sellainen termi, jota jokainen vanhempi ei välttämättä heti tiedä mitä se tarkoittaa, niin mistä kaikesta vanhemman pitää pysyä perillä ymmärtääkseen omaa nuortaan?

KK - Panseksuaalisuudella viitataan varmaan siihen, että sillä sukupuolella, vastakkaisella sukupuolella, johon tämä ihminen kokee joko romanttista tai seksuaalista kiinnostusta, niin siinä sukupuoli ei ole määrittävä asia. Voi ajatella, että siinä on jotain sukua biseksuaalisuudelle. Nämä ihmiset eivät välttämättä aina hyväksy myöskään, että on kaksi [eri sukupuolta], on miehiä ja naisia -ajatusta. Mutta minä ajattelen, ettei vaadita mitään sellaista lisäkoulutusta tältä alalta, että voisi olla hyvä vanhempi. Jos tulee joku termi, jota nuori käyttää, niin on hyvä kysyä mitä hän tarkoittaa sillä, mitä se merkitsee hänelle. Näillä termeillä myös eri nuoret [voivat tarkoittaa eri asioita] tai niillä voi olla eri paikoissa eri sisältöjä. Totta kai voi katsoa wikipediasta tai googlata, mutta sen nuoren henkilökohtainen kokemus voi silti olla vähän eri. Ja

sitten nämä termit ovat vähän sellaisia, että niitä käytetään, jotta tulisi joku nimi identiteettikokemukselle, joka saattaa olla aika hajanainen ja liikkuva.

NH - Jos vanhempi haluaa olla nyt sensitiivinen eikä rikkoa nuoren rajoja, kunnioittaa häntä, mutta sitten jos on suojeluhalu, jos vanhempaa esimerkiksi huolettua monisuhteinen käytös tai jos sanoo nyt tällä termillä, "kaveripanot", onko se sitten liikaa puuttumista? Ja liittyvätkö ikäkysymykset [tähän]? Nuoruuskin, mistä se lähtee, 12-13 ikävuodesta aina tuonne kahteenkymmppiin?

KK - Joo, riippuu vähän miten määritellään. Usein määritellään, että siitä kun kuukautiset alkavat, että murrosiän hormonaalinen kehitys, se olisi se alku. Jos tätä termiä miettii, se [nuoruus] on koko ajan kasvanut ja pidentynyt tässä.

NH - Mekin vielä viisikymppisinä olemme melkein nuoria, heh.

KK - Joskus sata vuotta sitten ensimmäiset kuukautiset tulivat 17-vuotiaana ja ensimmäinen lapsi 19-vuotiaana, nyt taitaa 11-12-vuotiaana ne ekat kuukautiset tulla ja ensisynnyttäjät ovat lähemmäs kolmekymppisiä, että siitä on tullut tosi pitkä aika nuoruuteen, jos sitä sillä termillä tarkoitetaan. Se, mitä tiedetään, että jos aloittaa hyvin nuorena sellaisen seksuaalisuuden, johon kuuluu paljon eri kumppaneita, niin se on yhteydessä tilastollisesti erilaisiin ongelmiin, masennukseen, käytöksen ongelmiin, mutta toki ihmiset ovat yksilöllisiä. Suomessa nämä suojaikärajat ovat 16 ja 19 vuotta. 16 vuotta tarkoittaa sitä, että alle 16-vuotiaan kanssa seksin harrastaminen on laitonta, jos se, jonka kanssa harrastaa on selvästi vanhempi. Siinä ei ole sellaista tarkkaa ikärajaa, mutta kehitystasoltaan tai iältään huomattavasti vanhempi. Siinä ei ole ollut tarkoitus kriminalisoida nuorten välistä seksuaalisuutta sinänsä, mutta suojella. Sitten on tämä 18 vuotta, että siten jos tämä toinen osapuoli on tällaisessa auktoriteetin asemassa oleva, vaikka opettaja tai joku muu vastaava. Kyllä minä ajattelen, että jos nuori on alakouluikäinen tai siinä 13-,14-,15-vuotias se on vähän eri asia, jos hän on 17-18-vuotias. Myös se varmaan, että miltä ne suhteet vaikuttavat, miten nuori ylipäättään pärjää on aika keskeistä. Minä luulen, että se huolestuneisuus vähän kuuluu siihen vanhemmuuteen ja se saattaa olla hyvin perusteltua ja on hyvä aina nostaa ja kysyä nuorelta tästä asiasta. Joskus, tai on aika selvää, että nuoret joskus tekevät asioita, josta vanhemmat eivät tiedä tai on ehkä hyväkin etteivät aina tiedä. Sellainen huoli, että miten nuoren käy, liittyy näihin asioihin hyvin voimakkaasti, ja on hyvin ymmärrettävää, miten me vanhemmat nuoren kanssa toimitaan ja se on hyvä kysymys. Minä ajattelen, että olisi hyvä pysähtyä siihen. Helposti me rupeamme säättämään ja olemaan vihaisia, kun me emme tiedä. Ja mitä vihaisempia me olemme, ärtyneempiä, voi olla, että se kynnys nuoren jutellakin meidän kanssamme kasvaa.

NH - Että se vanhemman huolestuneisuus vapautuu äkäisyytenä tai...?

KK - Joo, ja varmaan seksuaalisuus ja myös sukupuolikysymykset ovat aika latautuneita eri aikoina, eri kulttuureissa, ja niihin on liittynyt eri painolasteja ja merkityksiä. Meillä on lainsäädäntö ja uskonnolliset asiat, sosiaaliset ja kulttuuriset jutut, niin ne ovat koko ajan aika murroksessa. Ja nuoret elävät ehkä vähän eri maailmassa, ja joskus me vanhemmat saatamme tulla omasta näkökulmasta ja nuoren näkökulma voi olla toinen. Silloin se tapa, jolla me juttelemme näistä asioista tai kysytään, se on helposti sellainen arvolatautunut, ja nuori sitten totta kai kokee, että hänet tuomitaan ennen kuin tiedetään mitään. Ne ovat hankalia aiheita.

NH - Niin että seksuaalioikeudet kuuluvat nuorillekin? Heitä kasvattavat vanhemmat, jotka ovat kasvaneet ihan toisenlaisessa seksuaalikulttuurissa tai kasvatettu [eri lailla]?

KK - Niin, ja varmaan eri perheissä voi tälläkin hetkellä olla erilaisia kulttuureja. Toisaalta on niin, että iso osa Suomessa vakavasti traumatisoituneista, traumaista liittyy nimenomaan seksuaaliväkivaltaan, ja niistä iso osa kohdistuu nuoriin, ja varmaan sellainen, että ne oikeudet siinä... No, minä ajattelen, että

esimerkiksi lapsesta lähtien, että on tiettyjä alueita, uimapukualue, kuten joku kutsuu näin näitä alueita, mihin ilman lupaa ei saa koskea, ja ne ovat herkkiä ja niitä opitaan kunnioittamaan.

NH - Jotenkin sen turvallisen seksuaalisuuden kasvatusta lähtee jo paljon aiemmin kuin vasta silloin kun ne kuukautiset alkavat?

KK - Joo, kyllä.

NH - Puhuttiin vähän etukäteen siitä, että mikähän siinä on, että seksuaalisuus herättää vanhemmissa joskus välillä niin vahvojakin tunteita, niin just varmaan se, että on kasvettu, eletty eri seksuaalikulttuureissa ehkä?

KK - Kyllä varmaan. Se on sellainen aihe, joka liikkuu ja josta on eri käsityksiä. Tähän on liittynyt paljon [kaikenlaista]. Aikaisemmin pelättiin, että tytöt tulevat raskaaksi, mikä saattoi tuhota oikeasti koko elämän tai koettiin, että se on perheelle hirveä häpeä. Sitten jossain vaiheessa tulivat ehkäisyvalmisteet, todella kuka niitä käyttää ja sitten aids-paniikista puhutaan. Tässä on ollut erilaista ja edelleenkin puhutaan kenellä on oikeus hallita tai käyttäytyä milläkin tavalla, mikä on esimerkiksi yläasteenkoulun pihalla, onko tytöillä ja pojilla samanlaiset oikeudet. Se on tosi haavoittuvainen alue, ja minä luulen, että me kaikki kannamme omasta nuoruudesta ja myös omista kokemuksista sellaista tiedostamatonta, jota niihin asioihin liittyy.

NH - Kuinka sinut se vanhempi on oman seksuaalisuutensa kanssa tai traumatisoitunut tai...

KK - Siinä on varmaan se, että siitä on vaikea puhua omien lasten kanssa, koska siihen liittyy näitä ja nuori ei halua puhua. Tietenkin ovat tulleet nämä nettipornot ja nämä tosi voimakkaasti, mistä ollaan huolissaan, kun sitä materiaalia on netissä ilmaiseksi ja anonyymisti ja rajattomasti tarjolla, että mitä se merkitsee. Nämäkin, näistä voidaan puhua, mutta harvat tietävät mitä oikeasti tapahtuu, ja sellainen ajatus tai yritys suojella lapsia tältä maailmalta, niin se on aina hankalampaa. Myöskin merkitykset ovat muuttuneet, ehkä perheiden merkitykset ja se, mikä on se tapa elää suhteessa, onko rakkaus ja seksuaalisuus, onko se aina patologista tai huonoa, jos ne ei kuulu yhteen. Nämä ovat kysymyksiä, joihin on erilaisia vastauksia.

NH - Eli jotenkin tuntuu, että se jana on jotenkin, siis, että siellä on ne molemmat päät: toisaalta on seksuaalisuus voimavarana ja jokaisen ihmisen oikeudet siihen ja joita vanhempienkaan ei pitäisi jyrätä, että nuoren seksuaalioikeudet ja oikeus siihen omaan tilaan, ja toisessa päässä vaara, että sitäkin [seksuaalisuuden] kautta voi vahingoittaa nuorta, nuori voi vahingoittaa siinä missä aikuinenkin. Ja sanoit nettiporno, niin varmaankin tosi yleistä, että sitä katsotaan, mutta pahimmillaan jos se onkin addiktio tai muuta...

KK - Se on varmaan näitä tutkimuksia. Minä itse asiassa Duodecimin just sellaisen seksuaalikirjan olen näistä aiheista kirjoittanut, nyt tulee uusi painos ja katsoin taas näitä tutkimuksia, että se on varmaan yläkouluikäisistä pojista 90%, tytöistä 70-80% katsoo ja muutama vuosi ylöspäin nämä prosentit vielä nousevat siitä. Se on myös sellainen kysymys, josta ollaan oltu hyvin huolissaan, että muuttaako se seksuaalisuutta. Minä itse suhtaudun siihen, olen jotenkin eri mieltä, se jotenkin kuuluu normaaliin nuoruuteen tällä hetkellä ja normaaliin aikuisuuteenkin monessa tapauksessa, ei kaikilla, mutta kyllä tutkimustenkin mukaan aikuiset paljon katsovat [pornoa]. Ja se, että se muuttaisi, varmaan enemmänkin tällaiset yhdyntäfrekvenssit ovat tilastollisesti laskeneet, että ihmiset harrastavat enemmän sooloseksiä, mutta keskimääräisesti yhdyntöjen aloitusajat ovat pysyneet suht samana eikä ole oikein mitään näyttöä, että valtaosalle se olisi tosi vaarallista. Ehkä 10% pojista kokee, että he ovat koukussa siihen ja se on vähän pakonomaista. Minusta tämä on vähän samanlainen keskustelu, kun pelättiin, että väkivaltaiset videopelit tai väkivaltaviihde, mihin ne johtavat, että yhteiskunta raaistuu. Nyt on jotain vakavia tekoja tässä ollut,

mutta trendinä nuorten väkivaltaisuus on esimerkiksi laskenut ja sosiaaliset taidot parantuneet. Mutta tämäkin on todella vaikea asia jutella oman nuoren kanssa ja onnea jos joku onnistuu... Myös se ajatus, että me vanhemmat pystyisimme valistamaan nuorta, se on aina vähän haasteellista, mutta nyt erityisesti kun sitä informaatiota on siellä...no, monella ennen kuin menee kouluun tai viimeistään ensimmäisillä luokilla on älykännykät ja kaikki muut, niin sieltä sitä informaatiota löytyy sekä hyvää että pahaa. Se on tavallaan karannut vanhempien käsistä nyt varmaan viimeistään, on se varmaan ollut aina enemmän tai vähemmän, mutta nyt tällä hetkellä on tosi vaikea kontrolloida nuorta, joka ei suostu kontrolloitavaksi.

NH - Juu, juu, ja nuoren ei kuulukaan suostua tietyllä tavalla, eikö vain?

KK - Kyllä.

NH - No, miten muuten nuoren seksuaalinen kehitys voi näkyä vanhempi-nuori -suhteessa kuin vaikka siinä, että vanhempi on tuskainen, että se on koko ajan netissä ja mitä se sieltä katsoo?

KK - Se on varmaan niin, tai monet kokevat, ja siitä on paljon teoriaakin, että fyysinen läheisyys, ihan halaaminen tai koskettaminen, nuori alkaa kavahtaa sitä. Isä on aina tottunut halaamaan tyttärtään tai äiti poikaansa tai miten vaan, mutta jossain vaiheessa nuori alkaa kokea sen epämiellyttävänä, ja sellainen fyysinen läheisyys alkaa tuntua...Se varmaan liittyy siihen, että nuoren seksuaalinen kehitys ja fysiikka, oma keho alkaa tuntua problemaattiselta ja on erilaisia reaktioita. Osassa perheistä tästä tulee sellainen, että on hyvin vaikea nähdä tätä ja hän ajattelee, että nuori ei enää tykkää hänestä ja siitä tulee turhaa erimielisyyttä. Sama on tällaiset keskustelut, saako vessan oven laittaa kiinni tai... Se näkyy, että nuori kaipaa ehkä usein henkisesti ja fyysisesti lisää tilaa.

NH - Yksityisyyttä?

KK - Yksityisyyttä, joo, ja sellainen läheisyyden tarve ja hyväksynnän tarve, ja sitten toisaalta halu olla yksin ja osoittaa itsenäisyyttä vaihtelevat. Se voi olla vanhemmalle hyvin epäselvää missä milloinkin mennään. Ja joskus nuori saattaa olla hyvin valmis keskustelemaan näistä aiheista ja hän lähtee keskustelemaan, jos häneltä kysyy millaisista tyypeistä sinä tykkäät, millaisista luonteista, miten sinä koet, niin se voi hyvin lähteä se keskustelu. Totta kai ihan fine, mutta jos se lähtee vanhemman tarpeesta saada informaatiota silloin kun nuori ei ole siihen halukas, niin silloin keskustelu ei lähde siivilleen, ja voi tulla hankala olo molemmille, ja sitten voi olla enää hankala päästä tästä puhumaan tai ylipäättään voi tulla sellainen olo, nuori ajattelee, että vanhempi on ymmärtämätön.

NH - Pitääkö vanhemman huolestua siitä, jos oma nuori ei lainkaan vaikuta kiinnostuneelta seurustelusta tai seksuaalisuudesta?

KK - Ei minun mielestäni. Se on varmaan sellainen seksuaaliviettikin, että miten voimaksa draivi on tällainen libido, niin se vaihtelee hyvin voimakkaasti meillä aikuisillakin ja joillakin se on elämässä hyvin keskeinen asia ja parisuhteessa hyvin tärkeä tekijä, ja joillekin se ei tavallaan ole sitä tai se on hyvin pieni. Puhutaan ihan tällaisesta asexuaalisuudesta, joka tarkoittaa, että se [vietti] on käytännössä nolla sellainen oma tarve seksuaalisuuteen. Se vaihtelee paljon ja niin on nuorillakin totta kai, ja minä ajattelen, että nuorilla on ilman muuta oikeus... Jollakin nuorella voi olla, että hän keskittyy sitten muihin asioihin tai ei halua asiaa miettiä tai hän ei koe tarvetta sillä hetkellä, niin ilman muuta se on ok.

NH - Aivan. Jos vaikka isä ja äiti olisivat seurustelleet jo 15-vuotiaina, niin oma nuori saa olla seurustelematta?

KK - Kyllä.

NH - Miten vanhemman tulisi suhtautua jos nuori pohtii omaa seksuaalista suuntautumistaan? Onko siihen oikein/väärin -tapoja?

KK - Jos muutenkin miettii, että seksuaalisuus on yksi identiteetin osa-alue, niin voi ajatella, että on osa ottaa alkuun tällaisen omaksutun identiteetin, se tulee kauheasti miettimättä jostakin. Varmaan tällainen hetero-olettama on luonnollista, että luonnollista on, että olen hetero, sitä ei kyseenalaisteta, niinhän sitten valtaosa onkin [hetero]. Sitten voi olla tällainen epävarma, että sitä ei ole mietitty ollenkaan, ja sitten usein tulee tällainen etsintävaihe. Voi olla, että omaksutaan joku identiteetti, ja se saattaa tulla myöhemmin muuttua se, minkälaisena itse itsensä kokee. Jos nuori haluaa ottaa tämän keskusteluun, niin sellainen kuunteleva ote on varmaan siinä hyvä. Minä ajattelen, että ei tarvitse tietää, se voi muuttua. Se, että mikä on sen seksuaalisuuden merkitys, se käytös voi olla se käytös voi olla eri, mikä missäkin vaiheessa toimii. Siinä olisi sellaista vapautta olla ja etsiä. Kyllä sen vanhemman viesti pitäisi tänä päivänä olla se, että sinä kelpaat, minä rakastan sinua joka tapauksessa.

NH - Ei ole oikeaa tai väärää?

KK - Ei ole oikeaa tai väärää. Ne [seksuaaliset identiteetit] voivat myös muuttua ja niistä voi puhua, jos nuori tuo sen esille. Jos kokee, että voi mennä yhdessä johonkin, esimerkiksi Setalla on monenlaista toimintaa, jos se nuori haluaa vanhemman siihen mukaan tai ohjata sitä, mutta se viesti olisi sellainen, että sinä kelpaat...

NH - Omana itsenäsi.

KK - Omana itsenäsi ja tarvitse näistä asioista tietää, ja ne asiat ovat myös sellaisia, että ne elävät ja muuttuvat ajassa.

NH - Vakiintuuko se jossain kohti?

KK - Osalla varmaan, sekä sukupuoli- että seksuaali-identiteetti, että valtaosa, jotka syntyvät biologisesti pojiksi, kasvavat miehiksi eikä kyseenalaista sitä sen enempää. Sama on tytöillä. Ja tämä heteroseksuaalisuus, 90%, riippuu vähän miten kysytään, niin identifioi itsensä läpi nuoruuden ja aikuisuuden heteroiksi. Tytöillä ehkä pikkuisen vähemmän, mutta osalla se on sillä lailla vakiintunut, että se ei nouse sellaiseksi kriisiksi tai isoksi kysymykseksi. Toki se, että identifioi itsensä heteroksi, ei ratkaise sitä, että seksuaalisuus on silti iso haaste monelle ja ongelmallinen, ja siihen liittyy monella kaikenlaisia juttuja. Se identiteetti ei ole toki ainut tie...

NH - Onneen?

KK - Niin, ainut kysymys mikä on, että on erilaista riittämättömyyttä ja erilaisia kokemuksia siihen voi liittyä. Mutta osalla tämä [seksuaalinen identiteetti] on vaihtuvampi, että saattaa esimerkiksi nuoruudessa havahtua jossain vaiheessa, että minä ihastunkin joukkueoveriin tai johonkin muuhun, ja sitten ollaankin sen kanssa, ja se saattaa vaihdella. On paljon myös niitä, jotka alkavat miettiä näitä vasta keski-ikässä, että vaihtaa sitä. Se saattaa olla osittain, sehän on tullut tässä viime vuosikymmenien ja viime vuosien aikana, että näitä asioita ehkä mietitään enemmän. Ja myös keski-ikäiset ja vähän vanhemmat, se ei ollut silloin sellainen kysymys, jota kauheasti silloin edes kelattiin -80-90-luvulla.

NH - Ei ollut tilaa?

KK - Ei ollut tilaa, ei se noussut [keskusteluun]. Ja totta kai, kun ne [asiat] pyörivät yhteiskunnassa ja ne ovat paljon pinnalla, sitten sitä ehkä tulee mietityksi sellaisiakin asioita.

NH - Tiedetäänkö sitä, miten se ihmisen seksuaalinen suuntautuminen sitten vaikka muodostuu? Mikä kaikki siihen johtaa tuleeko meistä hetero tai homo tai...?

KK - Kyllä minä olen sen ymmärtänyt, että aika paljon ajatellaan, että se on biologista se pohja siinä mihin suuntautuu. Toki sitten erilaiset kohdunaikaiset tekijät ja muuta, ei sitä osata sitä tarkkaa biologista pohjaa sanoa, ja sitten se totta kai muokkautuu miten perinnölliset tekijät sitten tässä elämässä, minkälaisen muodon ne saavat, ympäristö muokkaa niitä. Sitten on varmaan se, että miten se sitten kulttuurillisesti näkyy, niin riippuu minkälaisessa maailmassa me elämme, minkälainen seksuaalinen suuntautuminen on hyväksyttävää ja suotavaa. Ja minä ajattelen vähän niin, että jos huomaa, että oma seksuaalisuus on sellaista, mitä ympäristö ei mielellään katso ja sen ympäristön merkitys on itselle tosi iso, niin sitten sen ehkä yrittää...

NH - Tukahduttaa?

KK - Ainakin jos oma seksuaalivietti ei ole kauhean voimakas. Mutta sitten sellaisilla ihmisillä, joilla seksuaalinen vietti on voimakas ja hän saattaa muutenkin olla sellainen, että hän ei ehkä ole niin altistunut ympäristön paineille, niin hän silti toimii niin. Se on varmaan monesta tekijästä kiinni, suuntautumisesta ja sitten ehkä siitä minkälainen kulttuuri on, että mikä se on, mihin me toisessa ihastumme. Myöskin se, että mikä on mies ja mikä on nainen, mitkä ovat ne vaihtoehdot, että sehän elää myös.

NH - Monta monessa?

KK - Monta monessa.

NH - Niin kuin meidän muutkin ominaisuutemme, emmehän me tarkkaan tiedä, että mikä se yhtälö on. Niinpä. Entä sitten sukupuoli-identiteetti? Miten se muodostuu?

KK - Kyllähän se, nämä ovat jotenkin yhteydessä ja sitten nämä jotenkin liippaavat toisiaan. Se sukupuoli on myös sellainen, jossa vahvasti biologinen puoli, että ihan millainen genetiikka. Niitähän on myös muita vaihtoehtoja kuin selkeä tällainen naisen tai miehen perimä, ja myöskin sukupuolielimet, on ihmisiä, joilla ne eivät ole selkeästi jompaakumpaa. Ja miten tällainen neurobiologinen ja hormonaalinen kehitys menevät. ja sitten siinä on myös varmaan mikä tämän kulttuurin malli, tässä on sosiaalinen ja kulttuurillinen ja juridinen puoli myös, onko se näin, että pukeutuvatko tytöt pinkkiin ja pojat [siniseen]...tällaiset klassiset stereotyyppiat.

NH - Tosi ahtaatkin.

KK - Niin, sitten on ehkä enemmän porukkaa, joka ei tunne kuuluvansa niihin. Minusta tuntuu, että se on muuttunut ainakin isoimmissa kaupungeissa ja no, ehkä varmaan koko länsimaissa tämä, monet pukeutumiseen ja käyttäytymiseen liittyvät "säännöt" [ovat muuttuneet]. Nyt on enemmän kuin kaksi vaihtoehtoa ja monet liukuvat siellä välissä. Me itse asiassa tuolla nuorisopsykiatrialla olemme tehneet sellaista lomaketta, jossa nuorilta kysytään, että koetko olevasi tyttö tai poika, ja siinä [lomakkeessa] on sellainen jana. Aika monet laittavat itsensä jonnekin sinne välille, ja sitten se on ihan mielenkiintoista, että mitä se tarkoittaa kellekin. Vain pienelle osalle se tarkoittaa, että minulla on väärät sukupuolielimet, mutta se voi tarkoittaa sitä, että kehen he kokevat samankaltaisuutta, esimerkiksi joku biologisesti tyttö kokee, että hänellä on enemmän niiden mopopoikien kanssa samaa. Niin, se riippuu mitä se sanan sisältö on.

NH - Niin, että mikä siinä on merkityksellistä itselle?

KK - Mikä se merkitys on ja kuva on. Totta kai toivoisin sellaista maailmaa nuorille, ja meille aikuisillekin kanssa, että sinä voit elää vähän vapaammin siinä, ettei joku rooli, johon sinut on sijoitettu määrää sitä, miten sinun täytyy käyttäytyä, pukeutua...

NH - Tämä lyhyen elämän ajan.

KK - Niin.

NH - Kysyn samaa tähän suuntautumiseen liittyen, että vakiintuuko sukupuoli-identiteetti jossakin kohtaa vai muuttumeko me ihmiset hautaan asti?

KK - Tässäkin on varmaan yksilöllisiä eroja, mutta siellä lapsuudessa on oma [identiteetti], murrosiän myötä, kun kehoon alkaa tulla muutoksia, tämä seksuaalisuus on tässä mukana, koska se liittyy hyvin paljon siihen, miten koemme itsemme psykologisesti ja kehollisesti. Siihen aikaan [murrosiässä] nämä monet kriisiytyvät, ne jotka ovat kriisiytyäkseen, eli kuka minä olen, siihen muutenkin liittyy tämä kysymys. Irtaudutaan sellaisesta lapsuudesta tai vanhemmilta tulevasta, että mistä minä tulen ja ruvetaan hakemaan, että mikä on tämä minun elämäni ja minkä näköistä elämää minä haluan elää ja minkälaisena minä kelpaan jne. Siitä se usein lähtee ja ne, jotka alkavat kyseenalaistaa sitä valmiina tullutta sukupuolta, niin murrosiässä, nuoruusiässä se nousee tapetille. Tässä on jännä ero, että monessa muussa länsimaassa, iso osa niistä, jotka hakeutuvat transpoleihin siis jotka ovat Tampereella ja Helsingissä, missä arvioidaan sekä alaikäisten että aikuisten, ja aikuisilla on omat poliklinikat, jos haluaa esimerkiksi näitä korjaushoitoja, niin iso osa sinne päätyvistä Suomessa ovat näitä, jotka murrosiän aikana tai sen jälkeen alkavat kyseenalaistaa omaa sukupuoltaan ja muodostaa transidentiteetin tai tällaisen "epäselvän" identiteetin, että se ei mene selkeästi kumpaankaan sukupuoleen, niin näiden osuus on Suomessa tosi iso. Kun taas monessa muussa maassa valta osa näihin hoitoon hakeutuvista on sellaisia, jotka lapsuudesta, pienestä lapsesta asti on

kokenut esimerkiksi, että kuuluu siihen toiseen sukupuoleen kuin se biologinen, oletettu, annettu sukupuoli on.

NH - Mistähän se ero johtuu Suomen ja muiden maiden välillä?

KK - Ei varmaan ymmärtääkseni oikein tiedetä. Varmaan ajatellaan, että tässä on paljon myös tällaisia kulttuurisia tekijöitä, jotka nostavat tätä asiaa tai muuttaa sitä tai niitä ei ole... Voisi ajatella, että tässä on vaihtoehtona se, että nuoret eivät ole saaneet lapsuudessa ilmaistua [omaa seksuaalista identiteettiään] tai tajuttu, tai sitten tässä on, minä uskon, että tässä on osittain tällainen ilmiö, joka on nyt hyvin voimakkaasti noussut nuorten parissa, ja siinä vaiheessa herätään tähän.

NH - Joo, siinäkin voi olla monta syytä?

KK - Kyllä, voi olla monta syytä, ja sitten on tietysti näitäkin, jotka sitten huomattavasti vanhempana alkavat kokea enenevästi tai ainakin tuovat itselleen ulospäin esille, että he kokevat esimerkiksi toivetta elää sosiaalisesti tai ihan toisessa sukupuoleessa, toisen sukupuolen roolissa ikään kuin tai sitten hakeutuu ihan näihin hoitoihin.

NH - Eli sikäli se voi mennä elinkaaressa aika myöhäänkin? Onko se sitten tämä kulttuurinen paine tai...?

KK - Minä itse uskon, että kun nyt on tullut aika paljon näitä myöhään havainneita, se osittain liittyy siihen, että se oli vielä 10, 20, 30 vuotta sitten sellainen aika iso tabu tai sitä pidettiin [paheksuttavana]. Se ei tarkoita, että jos on tällainen, se voi myös olla, että se ihminen ei ole itse alkanut ajatella, koska hän...

NH - Se on ollut niin kiellettyä?

KK - Niin.

NH - Joo.

KK - Kyllä minä uskon, että se pidemmän päälle menee niin, että ne ovat lapset ja nuoret, jotka tätä enemmän miettivät, nuoret aikuiset.

NH - Missä iässä Suomessa näitä sukupuolen korjaukseen liittyviä hoitoja voidaan aloittaa ja millaisia ne ovat?

KK - Se prosessi menee niin, että jos tulee näistä epäilyjä tai ihminen, nuori haluaa, sitten tehdään usein näitä lähetteitä sinne Tampereelle tai Helsinkiin ja transpoli arvioi sen. Määrät ovat tosi paljon, voimakkaasti nousseet ja satoja, satoja nuoria sinne lähetetään arvioon. Aika paljon on se linja varmaan siellä, että halutaan hyvin tutkia, ja se prosessi on myöskin ruuhkautunut, että siinä menee aika

paljon aikaa. Jonkun verran tehdään myös näitä murrosiän ”jarrutushoitoja”, mutta käsittääkseni aika vähän alaikäisille. Varmaan valtaosa tai isompi osa näistä on täysi-ikäisyyden saavuttanut. Tässä on myös nyt tämä translaki tullut voimaan, mikä pikkaisen on muuttanut sitä tilannetta sillä lailla, että aikuisella, yli 18-vuotiaalla on oikeus juridista sukupuoltaan vaihtaa tavallaan omalla ilmoituksella, ja alle 18-vuotiailla sitten ei. Jos alle 18-vuotias haluaa sukupuoltaan juridisesti vaihtaa, henkilötunnusta myöten, niin siinä ovat myöskin transpolit avainasemassa. Tällaisia nimenmuutoksia olen itsekin monesti kirjoittanut, lääkärilausunnon, jossa joku biologisesti tytöksi, siis henkilö, jolla on tytön henkilötunnus ja nimi on sitten saanut vaihtaa sen pojaksi ihan virallisesti.

NH - Ne onnistuvat kevyemmällä byrokratialla?

KK - Ne onnistuvat kevyemmin, mutta kyllä nekin vaativat vanhempien suostumuksen ja että saa jonkun lausunnon lääkäriltä sitten.

NH - Jotenkin minä ajattelen, että ne vaikutukset nuoren elämään voivat olla tosi isot, kun ajattelee just vaikka urheilujoukkueita tai pukukoppeja tai mikä ikinä, nyt tulee jostain syystä urheilu ensimmäisenä mieleen. Mutta se on aika sukupuolitettua?

KK - Joo, se on aika sukupuolitettua. Se on varmaan vähän problemaattista keskustella, missä sarjassa kukakin voi olla, mutta on voinut olla lukiolainen, jonka, kaikki luulee, hänen kutsumanimensä on pojan ja kaikki on pojan, ja sitten virallisissa nimissä lukee ihan toinen. Ei uskalla mennä hammaslääkəriin tai kulkea junalla, kun pelkää, että joku pyytää häneltä kuitin ja sanoo hänen nimensä. Siihen voi liittyä sellaista hyvin voimakasta häpeää.

NH - Joka varmaan kuormittaa.

KK - Kyllä.

NH - Ihan takuulla. Minulla on tässä tällainen laaja kysymys, että voiko nuori saada jostain tukea, jos häntä pohdituttaa seksuaalisuuden kysymykset? Mutta minä mietin, että jos minä tällä kysymyksellä vain ajattelen vaan vaikka sukupuoli-identiteettiin liittyen tai seksuaaliseen suuntautumiseen, mutta sinä mainitsit jo, sanoit vaikka että välillä seksuaalisuuden kautta, vaikka se monesti on elämää ylläpitävää ja iloa tuottavaa, mutta se voi myös traumatisoida ihan heteroitakin. Ja sitten oli puhetta tästä, että joka 10. poikako se oli, jolla olisi riippuvuuskäyttäytymistä vaikka nettipornoon liittyen tai näin. Tämä aihe on niin laaja, ja sitten vielä mainitsit senkin, että ihminen tulee ylipäättään sinut oman seksuaalisuutensa kanssa, niin vaikka se ei olisikaan mikään näistä mainituistakaan, niin se voi pohdituttaa ja voisi joskus tarvita juttukaveria tai muuta, etenkin nuori ja oman vanhemman kanssa ei välttämättä halua puhua, niin missä näitä voi pohtia? Tässä tuli monenlaista.

KK - Tässä tuli monenlaisia. Toivottavasti jotkut pohtivat näitä kavereidensa kanssa tai heiltä löytyy sellaisia aikuisia, joita he voivat lähestyä jos he haluavat. Sitten on tietysti kouluterveydenhoitaja, toivottavasti näitä asioita pohditaan myös ihan osana opetussuunnitelmaa koulussa.

NH - Tapahtuukohan sitä nykyisin?

KK - Kyllä sitä enenevässä määrin tapahtuu ja on sen alan koulutusta, mutta en osaa tarkasti sanoa miten missäkin koulussa, olen ymmärtänyt, että siinä on aikamoisia eroja, se [seksuaalisuus] ei ole myöskään kaikille opettajille helppo aihe ja miten se otetaan esille. Sitten on tällaisia erilaisia puhelinpalveluchatteja, Setalla on paljon tähän liittyvää toimintaa, jossa on vanhempien ryhmää ja yksilöiden ryhmää ja erilaista neuvontapuhelua, siellä [Setalla] on myös hyvät nettisivut, siellä on paljon infoa ja sinne voi soittaa. Ja jos on itse nuori ja on joku tällainen hyväksikäyttöepäily, sitten on lääkärit ja kriisipalveluja, ja nämä voivat olla poliisi- ja lastensuojelujuttuja myös.

NH - Entä vanhempi? Jos häntä huolestuttaa oman nuoren seksuaalisuus?

KK - Setan vanhempien ryhmät on varmaan sellainen foorumi, jossa tätä voi miettiä. Se on kanssa se, millä lailla se pohdituttaa ja mitkä ovat vanhemman omat tukiverkot. Tämä on varmaan hyvin yleistä, että pohdituttaa jollain tavalla, kun se liittyy nuoren hyvinvointiin ja kehitykseen, ja vanhemmat toivovat hyvää lapsilleen. Ja tämä aihe, niin kuin me olemme tässä puhuneet, on asia, josta on ehkä vähän vaikea saada kiinni, ei tiedä mitä tapahtuu ja on erilaisia omasta taustasta, historiasta ja ajatuksista tulevia pelkoja ja toiveita. Se on se, millainen ystäväpiiri sitten onkaan, mutta nämä vanhempainryhmät ovat varmasti sellainen hyvä foorumi.

NH - Entä sitten jos, sanoit sanan vähemmistöstressi tai ylipäätään sellainen ympäristöstä tuleva kuormitus, jos nyt nuori joutuu sellaista kohtaamaan seksuaalisuuteensa liittyen, niin ovatko ne samat edellä mainitut auttajatahot vai...?

KK - Joo, kyllä varmaan näin. Tietty jos on ihan koulussa syrjintää, niin se kuuluu koululle, on näitä kiusaamisen vähentämishelmia. Minä ajattelen, että tällainen "kaapista tuleminen" tosi iso juttu, ja jos huomaa itsessään jotain erilaisuutta ja miten siihen suhtautuu. Osahan yrittää muuttaa itseään normaaliksi, käyttäytyä normaalisti, osa kieltää sen itseltään, osa yrittää salata sen itseltään mahdollisuuksien mukaan niiltä, kenelle on vaikea kertoa ja sitten osa on hyvin avoimia. Nämä varmaan eri paikoissa ja eri tilanteissa [vaihtelevat]. Itsekin muistan monta kertaa keskustelleeni nuoren kanssa, kun hän miettii kenelle kertoo mitään, se ei ole ihan helppo sanoa esimerkiksi yläasteella. Voi olla, että joistakin asioista ei kannata puhua ja joku toinen kokee, että se on ollut hyvä ratkaisu olla mahdollisimman avoin.

NH - Mutta se on varmaan tosi hyvä, että on se keskusteluyhteys johonkin, jonka kanssa pohtia mahdollisia seurauksia?

KK - Kyllä, mutta monella ei varmaan ole sellaista, ihmiset eivät varmaan lähde hakemaan [apua] tämän kanssa, se voi olla myös vaikeata mennä vieraalle esimerkiksi terveydenhoitajalle puhumaan.

Sellainen maailma, jossa kaikki osaisivat olla sillä lailla ja tukea sitä nuorta ja olisi häneen etunsa, niin se ei aina välttämättä toteudu. Ja sitten nuorilla voi totta kai olla ihan perusteettomia mielikuvia ja pelkoja. Jos hän itse ajattelee, että hän on vääränlainen, sitten muutkin ajattelevat, että hän on vääränlainen.

NH - Aivan. Että voi olla pelkoa monesta muustakin ominaisuudesta, että ei kelpaa tai ei ole rakastettu?

KK - Kyllä.

NH - Niinpä.

KK - Ja minä ajattelen, että nuorella on varmaan iso tarve, että hän jotenkin kelpaisi ja mikä on normaalia ja olenko minä riittävä, ja nämä liittyvät toki moneen muuhunkin asiaan kuin vain seksuaalisuuteen ja sukupuolisuuteen, mutta näissä asioissa ne ovat tosi voimakkaasti läsnä, jos kokee olevansa erilainen.

NH - Onko meillä lakisäätteistä oikeutta seksuaaliterapiaan julkisessa terveydenhuollossa vai onko se aina omalla rahalla maksettavaa?

KK - Tämä on varmaan vähän samanlainen kuin muutenkin tämän hoidon saatavuus, että meillä on näitä joissa arvioidaan tähän tai johonkin muuhun terveyteen liittyvään juttuun, jos on tarve, niin sitten ovat nämä hoitoon pääsyrajat. Seksuaaliterapeutteja on kohtuullisen vähän ja niitä varmaan pyritään järjestämään ja pyritään järjestämään ihmisille mahdollisuus keskustella koulutetun tai osaavan ihmisen kanssa, mutta ei se varmaan aina optimaalisesti toteudu. Mutta siinä ei ole mitään erillistä lainsäädäntöä seksuaaliterapian suhteen olemassa.

NH - Ei tuolla terveystieteissä, en minä ainakaan muista, että siellä olisi fysioterapeutin huoneen vieressä seksuaaliterapeuttia.

KK - Ei. Paljon puhutaan tästä hoitotakuusta, että olisi matalan kynnyksen palveluja nuorille ja aikuisille, kyllä tämä varmaan osa sitä olisi sitten. Mutta myös terveydenhoitoalan ammattilaiset monet saattavat kokea nämä asiat suhteellisen hankalina, nämä eivät ole sellaisia mihin on totuttu.

NH - Sekin vaatii sellaista perehtymistä ja kouluttautumista. Mietin millä kaikella tavalla se vanhempi voi tukea sitä nuorta, jotta nuoresta kasvaisi jotenkin omannäköiseensä seksuaalisuuteen ja jotta siitä tulisi mahdollisimman vähän hänelle haastetta, enemmänkin iloa? Sanoitkin, että ainakin lapsesta asti suojata ainakin näiltä traumaailta uimapukualueilla ja tämän kaltaisilla. Mikä kaikki kasvattaa meitä omannäköiseen, terveeseen seksuaalisuuteen?

KK - Minä ajattelen, että tällainen turvallisuus ettei kritisoida, ei arvostella. Se pätee myös siihen, miten vanhemmat puhuvat muista ihmisistä ja puhuvat omista kehoistaan. Sellainen muiden tuomitseminen tai jos lapset kuulevat sen, nuoret kuulevat sen, se varmaan vaikuttaa siihen minkälainen ajatus heillä on mikä riittää, mikä on hyvä. Ja se tulkinta, minkä me annamme ihmisen toimille, miten me näemme sen, se vaikuttaa siihen, miten ihmiset voivat nähdä itsensä. Sellaista minä nyt ajattelen, annetaan kasvurauhaa ja turvallisuutta. Sitten on tietysti tämä, että me emmehän voi lapsia, sitä maailmaa hallita. Tämä on varmasti sellainen alue, joka on todella vähän vanhempien kontrollissa ja se täytyy varmaan hyväksyä.

NH - Joo. Mutta tuokin on hirveän tärkeä, jonka sinä juuri sanoit, että on kehorauha. Siitä puhutaan nykyään paljon syömiseen liittyen ja painoon ja syömishäiriöihin. Mutta toden totta seksuaalisuuteen myös ja johonkin tyydyttävään aikuiseen seksuaalisuuteen. Miten vanhemmat puhuvat omista kehoistaan tai mistä tahansa erogeenisistä alueistaan ja miten he puhuvat toisten vaikka seksuaalikäyttäytymisestä. Niin kuin sanoit sellainen positiivisuus ja arvostus.

KK - Se ei tarkoita minusta mitään rajattomuutta, mistä asioista kuuluu puhua julkisesti ja mistä ei. Paljonhan tähän seksuaalisuuteen liittyy sellaista häpeää ja varotellaan hyvin voimakkaasti ja puhutaan negatiiviseen sävyyn, missä on varmaan taustalla, että pelätään tyttären tai pojan saavan jonkinlaisen maineen, saavan jonkun sukupuolitaudin tai tulee raskaaksi.

NH - Negatiivisia seurauksia.

KK - Sitten se saattaa heijastua negatiivisesti siihen, miten nuori ylipäättään kokee seksuaalisuuden, ja siihenhän liittyy monilla paljon häpeän kokemuksia, ja siihen ettei ole oikeutta nauttia tai tulee paineita, tulee tällaiseksi synniksi.

NH - Joo. Kiitos Kim, kun tulit juttelemaan.

KK - Kiitoksia!

NH - Ihan hirmu ihanaa, että olit, olemme tosi kiitollisia! Kiitos äänittäjä **Simo Ahtee** ja erityisesti kiitos sinulle kuulija, kun olit seurassamme. Ensi kertaan!

